

В'ячеслав МЕДЯНИК

доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук

Карина БУРИМА

здобувачка вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РЕФЕРЕНДУМ ЯК ІНСТИТУТ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ

В Україні як і у багатьох країнах світу неабияким важливим джерелом сучасного конституційного права є акти прямого народовладдя. Адже саме за рішеннями референдумів відбувається легітимізація незалежності країни у демократичний спосіб, вони надають чинності конституціям, встановлюють чіткі територіальні межі, визначають адміністративно-територіальний устрій, забезпечують участь держав у міжнародних спільнотах. Нині Україна перебуває на порозі великих змін, пов'язаних, зокрема, із соціальним і політичним складниками, які, у свою чергу, сприяють стрімкому розвитку громадянського суспільства в Україні. Усі ці процеси об'єктивно сприяють більшій участі громадян у житті держави, що, у свою чергу, є просто неможливим без урегулювання питання стосовно референдумів в Україні.

Розвитком проблематики питань щодо цього інституту займалися такі вітчизняні науковці, як М. Бондар, К. Закоморна, В. Грובה, П. Любченко й багато інших [1].

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про всеукраїнський референдум»: Всеукраїнський референдум є формою безпосередньої демократії в Україні, способом здійснення влади безпосередньо Українським народом, що полягає у прийнятті (затвердженні) громадянами України рішень шляхом голосування у випадках і порядку, встановлених Конституцією України та цим Законом. Наразі референдум виступає основним інструментом у механізмі реалізації права народного суверенітету та легітимації владних рішень, що здійснюються шляхом прийняття законів або рішень з окремих питань, що належать до виняткової компетенції референдумів. Стаття 69 Конституції України закріплює, що народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії. Громадяни можуть ініціювати проведення референдуму з питань, що стосуються конституційного або законодавчого регулювання їх прав та свобод. Таким чином здійснюється право на народний суверенітет та відбувається формування громадської думки. Запровадження в Україні порядку проведення референдумів за народною ініціативою створює правові гарантії здійснення прямого народовладдя [2].

На всукраїнський референдум можна виносити лише одне питання. Предметом всеукраїнського референдуму можуть бути питання:

- 1) затвердження закону про внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України;
- 2) загальнодержавного значення;
- 3) про зміну території України;
- 4) про втрату чинності законом України або окремими його положеннями [3].

Також ч.2 ст.3 ЗУ «Про всеукраїнський референдум» налічує у собі питання, що не можуть виступати предметами всеукраїнського референдуму:

1) що суперечать положенням Конституції України, загальновизнаним принципам і нормам міжнародного права, закріпленим насамперед Загальною декларацією прав людини, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, протоколами до неї;

2) що скасовують чи обмежують конституційні права і свободи людини і громадянина та гарантії їх реалізації;

3) спрямовані на ліквідацію незалежності України, порушення державного суверенітету, територіальної цілісності України, створення загрози національній безпеці України, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі;

4) щодо питань податків, бюджету, амністії;

5) віднесені Конституцією України і законами України до відання органів правопорядку,

прокуратури чи суду.

Законодавство закріплює вільну, добровільну участь у всеукраїнському референдумі, де гарантується таємне, особисте, однократне голосування та публічність і відкритість процесу. Для забезпечення публічності і відкритості процесу всеукраїнського референдуму Центральна виборча комісія, комісії з всеукраїнського референдуму відповідно до своїх повноважень: 1) оприлюднюють відомості про свій склад, місцезнаходження та режим роботи, про округи та дільниці з всеукраїнського референдуму; 2) забезпечують можливість ознайомлення громадян із списками виборців; 3) оприлюднюють підсумки голосування та результати всеукраїнського референдуму; 4) надають іншу інформацію у випадках та порядку, передбачених цим Законом [3].

Затверджений на всеукраїнському референдумі закон України, що передбачає внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України, закон України про ратифікацію міжнародного договору, що передбачає зміну території України, набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його офіційного опублікування.

Отже, можемо дійти висновку, що мета системи прямої демократії в Україні полягає в тому, щоб громадяни почувалися відповідальними за життя й майбутнє своєї країни, де вони є останньою інстанцією, що ухвалює рішення. Механізм референдуму дозволяє всебічно обговорити та вирішити у легітимний спосіб нагальні проблеми країни як на державному рівні, так і на місцевому.

1. Никорович Б. Д. Референдум як інститут безпосередньої демократії у Швеції та Швейцарії. досвід для його покращення в Україні. Харків, с. 35-38.

2. Бакумова Т. І., Гудзь, М. І. Конституційне право: підручник. Харків, 2019. 484 с.

3. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26.01.2021. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 1135-IX. Ст. 94.

Дмитро ПРИПУТЕНЬ

професор кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Дарина ХОЙНА

здобувачка вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

У науковій літературі щодо поняття іноземців в Україні відсутній однозначний підхід до його розуміння. Одні автори поняття «іноземець» розуміють як іноземного громадянина – громадянина іншої держави; другі допускають іноземне походження осіб без громадянства, проте розмежовують їх з іноземними громадянами за правовим статусом; треті застосовують комплексний термін, який включає всіх осіб, які не є громадянами України, проте потрапляють під її територіальну юрисдикцію, тобто іноземних громадян та осіб без громадянства. Ця концепція превалює в більшості правових систем.

В Україні проблема визначення поняття «іноземець» вирішена в ст. 26 Конституції України через вживання словосполучення «іноземці та особи без громадянства», тобто через розмежування цих понять [1]. Біженці, закордонні українці та іммігранти в Україні можуть перебувати на території України лише як громадяни іноземних держав або особи без громадянства, а їх правовий статус залежить від того, до якої категорії вони належать [2, с. 640].

Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства визначено Конституцією України, законами України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про імміграцію», «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», «Про прикордонний контроль», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» та іншими нормативно-правовими актами України, а також нормами міжнародного права,